

ПОГЛЯД НА ПЕРШУ СВІТОВУ ВІЙНУ В ТВОРЧОСТІ ЇЇ УЧАСНИКІВ

Анотація. В дослідженні здійснено порівняння поглядів на Першу світову війну очима її учасників, які передали свої враження через творчість. Для дослідження було взято як художню літературу («На західному фронті без змін» Е. М. Ремарка, «Прощавай, зброє!» Е. Хемінгуейя, «Вогонь» та «Ясність» А. Барбюса), так і автобіографічний щоденник «В сталевих грозах» Е. Юнгера.

Ключові слова: Перша світова війна, «втрачене покоління», окопна правда.

Abstract. This thesis compares the views of the First World War with the eyes of its participants, who conveyed their impressions through creativity. For the study of the topic was taken as fiction («All Quiet on the Western Front» by E. M. Remarque, «A Farewell to Arms» by E. Hemingway, «Under Fire» and «Light» by H. Barbusse) and autobiographical diary «Storm of Steel» by E. Jünger.

Keywords: First World War, lost generation, trench truth.

Офіційна інформація щодо перебігу війни, її впливу на суспільство зазвичай відрізняється від того, що насправді відбувалося на лінії фронту. Так само, як і було показано образ противника. Все це та багато інших аспектів з життя солдат було висвітлено в літературі учасниками подій Першої Світової війни так, як вони це бачили на власні очі.

Для дослідження теми було взято як художню літературу («На західному фронті без змін» Е. М. Ремарка, «Прощавай, зброє!» Е. Хемінгуейя, «Вогонь» та «Ясність» А. Барбюса), так і автобіографічний щоденник «В сталевих грозах» Е. Юнгера. Це – популярні твори представників так званого «втраченого покоління», молоді люди, які тільки-но стали вважатися повнолітніми, та зі зброєю в руках були змушені вбивати собі подібних та, пройшовши жахи війни, стали шукати себе в мирному житті. Буде розглянуто головну ідею, яку вони хотіли передати, і зіставлено ідеї зазначених авторів між собою. Була в них різниця? Що бачили та хотіли солдати по різні боки?

Як відомо з історії, у війні брали участь два військово-політичні союзи: Антанта та Центральні держави. Для початку розглянемо творчість тих, хто був на боці Центральних держав. Сюди входили Австро-Угорська імперія, Німецька імперія, Османська імперія і Болгарське царство. Еріх Марія Ремарк народився в німецькому містечку Оснабрюк. У віці 18 років потрапляє на Західний фронт. За період служби отримав три поранення. Після одужання на війну більше не повертається, але вона залишається з ним всередині до кінця його днів і проходить крізь перо в літературні твори.

Роман «На західному фронті без змін», як пише сам Ремарк: «Книга ця – ані звинувачення, ані сповідь. Це тільки спроба розповісти про покоління людей, що їх занапастила війна, навіть якщо хтось із них і не попав під снаряди» [1, 1]. Ремарк ставить знак рівності між тими, хто загинув від куль та осколків, і хто залишився живим: «Безпорадні, як діти, і

досвідчені, як старі люди, ми жорстокі, і сумні, і несерйозні, – мені здається, ми вже пропащі» – переймаючись не тільки про фізичне, але й духовне відчуття [2, 14].

У центрі сюжету семеро однокласників, які після завершення школи відправляються на війну. Все те, що з ними далі відбувалося, перевернуло їхній світогляд, який у них створився за роки шкільного навчання. Опис фронтових буднів показав непарадну сторону, те, про що не розповідалося в тилу. «Яке ж безглуздя все те, що написано, зроблено, передумано людством, коли можливі такі речі! Яке ж усе брехливе й нікчемне, коли тисячолітня цивілізація не змогла запобігти тому, щоб пролилися ці річки крові, коли вона допустила існування сотень тисяч отаких катівень. Тільки в госпіталі видно, що таке насправді війна» – так автор демонструє ставлення до війни, не тільки до Першої Світової, а взагалі як до явища [3, 30].

Інший представник Центральних держав, Ернст Юнгер, на хвилі патріотичного підйому суспільства після завершення навчання в Гейдельберзькому університеті записався добровольцем до війська. Під час своєї служби вів щоденник, який після завершення війни видав у формі автобіографічного роману «В сталевих грозах». Автор описує все, що бачить, та все, що його хвилює. Тут є як роздуми про життя та смерть на війні, так і розпорядок дня, і чим харчувалися німецькі солдати. «Поступово нас розбирала скажена лють. Всеволодне бажання вбивати окрилювало мої кроки. Злоба вичавлювала з очей гіркі сльози» – так автор описує свої відчуття під час наступу на ворожі позиції [4, 108]. І також ми можемо дізнатися про акт людяності: «Справжнім спасінням було нарешті запопасти живого ворога. Я приставив цівку до скроні спаралізованого від страху чоловіка, другою рукою схопив і притягнув його за мундир, на якому висіли ордени та відзнаки. З жалібним стогоном він запустив руку в кишеню і витягнув замість зброї світлину, яку підніс мені під очі. Це був його портрет в колі великої родини на літній терасі. То було, як заклинання з якогось минулого, неймовірно далекого життя. Пізніше я вважав великим щастям, що тоді відпустив його й кинувся далі. Саме цей чоловік не раз являвся мені уві сні. Це давало надію, що він побачив-таки знову свою вітчизну» [5, 108–109].

Книга має багато протиріч, тому що перероблялася залежно від ідеологічної свідомості автора, але це не заважає вважати її безцінним джерелом подробиць життя солдат Першої Світової війни.

Центральним Державам протистояла Антанта. Де неї входили Російська імперія, Велика Британія та Французька республіка. Анрі Барбюс на початку війни добровольцем йде на фронт. Весь час перебування на війні він пише листи дружині та веде щоденник. З листів можна побачити, як протягом війни змінюється погляд А. Барбюса на неї. Якщо на початку він говорить, що війна – це звільнення народних мас, то після він вважатиме війну за недопустиме явище. Побачене він виклав у двох романах: «Вогонь» та «Ясність». Першим вийшов в 1916 р. «Вогонь», де автор описує страждання простого народу в окопах та його бажання змінити той уклад, який склався на початок війни. Людей змусили вбивати таких самих їм подібним проти їхньої

волі, і що у них ненависть більше не до того, хто сидить в окопах навпроти, а до тих, хто взагалі розв'язав цю війну. Перед читачем відривається справжня картина війни, без романтичних вставок, де показано фронтову буденність, яка докорінно відрізняється від офіційних репортажів. В 1919 р. виходить «Ясність», де простий офісний клерк мріє перейти у вищий стан суспільства, і більше нічим іншим він не заклопотаний. Але різко в його життя вривається війна. Надії на швидку перемогу, якою всі були сповнені, тануть на очах, і в голові починаються роздуми про те, що навіщо ця війна взагалі. Головний герой роману задумується про те, що противник – це такі самі люди, як він, який воює невідомо за що. А. Барбюс головною ідеєю романів вбачає консолідацію народних мас, і під впливом суспільно-політичних подій їхній поступовий розвиток.

Америка як «асоційована» країна підтримала Антанту у війні. Ернест Хемінгуей відправився в Італію як водій Червоного Хреста, після поранення він лежав у шпиталі, де в нього закрутився роман з медичною сестрою. Його бачення війни від опише в романі «Прощавай, зброє!». Крім описів буденності, одна з думок про те, чому він, американець, воює на європейському континенті. Одним із головних питань для героя є питання віри.

В Е. Хемінгуейя війна – це безглуздий процес. Жорстокість війни особливо відчувається, коли атмосфері крові й страждань протиставляється кохання та народження нового життя. Сама назва говорить нам про те, що герой обирає життя, а не смерть.

Ми маємо змогу побачити, те, що пережили письменники на фронтах тієї війни та передали нам у своїй творчості. Сюжети книг вибраних авторів відрізняються, хоч і проходять на тлі однієї події – Першої Світової війни. Але побут бійців, їхні думки та почуття, те, що відбувається в суспільстві протиборчих сторін, схожі. В їхніх творах ми бачимо, що автори засуджують героїзованість офіційної пропаганди та намагаються передати її неприкрашену сторону. Автори через своїх героїв шукають сенс у пережитому, жертвами якого вони стали, намагаються передати наслідки як для головного героя (Е. М. Ремарк, Е. Хемінгуей, Е. Юнгер), так і для суспільства (А. Барбюс). Головною ідеєю досліджених творів є спрямованість на розуміння принципів гуманізму та людяності, заперечення жорстокості та водночас опис жахів війни.

Джерела та література

1. Ремарк Е. М. На Західному Фронті без змін. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3908>
2. Там само, с. 14.
3. Там само, с. 30.
4. Юнгер Е. В сталевих грозах. URL: https://royallib.com/book/yuner_ernst/v_stalevih_grozah.html
5. Там само, с. 108–109.
6. Аснер П. Двадцять століття, війна та мир. *Дух і Літера*. 1999. № 5–6. С. 14–16.
7. Барбюс. А. Огонь. URL: <https://www.e-reading-lib.com/book.php?book=101855>

8. Барбюс. А. Ясность. URL: <http://lib.ru/INPROZ/BARBUS/clarte.txt>
9. Беспалова Е. К., Синельникова Г. Д. «Потерянное поколение» и война. *Культура народов Причерноморья*. 2008. № 144. С. 100–102.
10. Сенявская Е. С. Человек на войне. Историко-психологические очерки Москва: Институт российской истории РАН, 1997. 232 с.
11. Овчаренко Н. «Війна, що завершує всі війни»: Канадська історія в дискурсі антивоєнних романів Тімоті Фіндлі. *Слово і Час: Науково-теоретичний журнал*. 2009. № 9. С. 49–60.
12. Хемінгвей Е. Прощай, зброе. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=526>

Котець Яна

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ АСПЕКТИ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА

***Анотація.** У тезах досліджено аспекти становлення екзистенційної філософії Стуса, особливості розкриття філософських та онтологічних проблем, а також характеристика філософії екзистенціалізму Стуса провідними вітчизняними філософами та сучасниками поета.*

***Ключові слова:** екзистенціалізм, світогляд, символізм.*

***Abstract.** The thesis investigates aspects of the formation of the existential philosophy of Stus, the peculiarities of the disclosure of philosophical and ontological problems, as well as the characteristic of the philosophy of Stus' existentialism by leading domestic philosophers and contemporaries of the poet.*

***Keywords:** existentialism, worldview, symbolism.*

Василь Стус – геніальний митець і глибокий інтелектуал, який став у сьогодні символем нації. Наразі критики оцінюють творчий спадок В. Стуса неоднозначно. Деякі дослідники твердять, що творчість поета вже не є актуальною. Західні критики вважають Стуса репрезентатом нашої культури та наголошують на цінності його творчості та індивідуальності митця. Василь Стус відтворив найприкметніші риси своєї доби, спираючись при цьому на світову поезію та філософію екзистенціалізму. Його творчість наскрізь пронизана екзистенційно-символічним змістом. На нашу думку, Стусівський екзистенціалізм є особливим, у якому людина завжди протистоїть зовнішньому світу, при цьому зберігаючи національне коріння.

Сучасні філософсько-літературознавчі розвідки про творчість В. С. Стуса, спогади його друзів-сучасників свідчать, що поет серйозно цікавився теоріями провідних філософів-екзистенціалістів, особливо А. Камю, Ж.-П. Сартра, К. Ясперса, М. Гайдеггера.

Поет знайомиться з європейськими філософами переважно через цитати, а не книги. Зокрема, у листі до дружини від 5 липня 1976 р. пише, що «окремі цитаті прокривають двері – і заради цих окремішностей і була прочитана книжка» [8, 57].

Ю. Бедрик одним із перших вказав на екзистенціалізм Василя Стуса та шляхи осягнення цієї філософії. У своїй праці «Василь Стус: Проблема